

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

ՀԱՏԸ Հ ՄԵԹԱԼԻԲ

ԿԸ ՀՐԵՑԵՐԱՊՈՐ ԶՈՐԵԴԵՐՈՒ ԵՒ ՇԱՐԺ ՕՐԵՐԸ

ՀԱՏԸ Հ ՄԵԹԱԼԻԲ

Յ. Ա. ՍԱԼԵՑԵՎ

Համարատու — Տնօրեն

ՏԱՐԵԳՐԻՆ ԿԱՆԻՍԻԿ

ԻԶՄԻՐ . . . Օսմ. ոսկի 1
ԴՈՒՐԱԸ . . . Մէճիֆայէ 6
ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ . . . Ֆրանք 25

ՄԱՆՈՒՑԱԳԻՆ

5 զրուշ տողը ՄԻԿ ԱՆԳԱՄ
2 զրուշ . . . ԵՐԿԻՐ ԱՆԳԱՄ
60 վարա . . . ԵՐԿԻՐ ԱՆԳԱՄ

Գ. Ա. ՎԱՆԴԱՆԵՐՍԵՎ

Հիմնադիր

Ա. Կ. ԱՂԱԶԱՐԵԱՆ, Կը տնօրինէ բաժանորդագրութեան եւ ծանուցման վե-
րսկերեալ բոլոր գործերը: Երկէնիւր ճատտուի Զինկըլարա Ֆերիսանէ

Որ եւ է գրութիւն, յօդուած կամ նամակ, որ ուղղակի Տնօրինութեան
կը վերաբերի, տնօրենին կը դրկուի: Սէվի խան Թիւ 47

ԻԶՄԻՐ, ՇԵՔԱԹ, 11/25 ՕԴՈՍ. 1884

ՀԱՅ ԼՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԵՒ

ԱՐԴԱՆՈՅՍ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ

«Արապիկ» այսօր իր քառասուն
և հինգերորդ տարեյրովն էր կը-
մանէ: Այս պատեհութեամբ
անտեղի չըսեալ, յայտնել թէ,
ինչպէս իր նախկին խմբագրու-
թեան և տնօրինութեան նոյնպէս
ներկայ տնօրինութեան օրով,
քառասունչորս տարիներէ ի վեր
նախկին զոհողութիւնները ը-
րած է և կընէ շարունակ, ինչ-
պէս նաև ըրած է ազգին շատ
ծառայութիւններ, թէ և ոմանք
հակառակը պիտէ: Բայց առանց
նպատակի չէ որ Մեզու կը դի-
մանայ այսքան զոհողութեան, —
երբ անէր զրկելէ կէս դար ա-
ռաջ, մեր ժամանակից գրական
նախնիներ, ճիշտ մեր Ս. Ստե-
փանոս Եկեղեցւոյ դռները նը-
տող մարտիրոսներուն չափ աղ-
քատ, անոնց հոգեւորական
չափ պատառտի և անոնց մե-
րօքներուն չափ անխնամ և
խառնախօսութիւն էր, երբ Կ. Պօլոյ,
Խիֆիի, Ռուսիայի նման քա-
ղաքակիրթ երկիրներու մէջ ազ-
գոյ հայրը, գրականութիւնը ը-
ստեղծ, շուրջ մարդարէն, Գրի-
գոր Նարեկացիին և Մատթէոս
ու Մարկոս աւետարանչաց հե-
ղինակութիւններն հեղինակ կը-
հասկային, ասոնք, ի վերջի
Հայոց բարձր դասուն մէջ շար-
ժում մը ոկտած էր գէշիլ յա-
ռաջդիմութիւն ելլելու օգտա-
կար բաներու մէջ, զորօրինակ
գրականութիւն, լրագրութիւն
որ նոյնն է կրնայ ըստիլ, եւրո-
պական գիտարի, վաճառականու-
թիւն, հարստութիւն, դպրատուն,
գուարճութիւն, աղօթատուն և
այլն և այլն: Անոնցմէ ոմանք եւ-
րոպայէն կուգային և ոմանք ալ
Եւրոպա կ'երթային, ոմանք տա-
կալին զանազան լեզուներ մշա-
կելու ետեւէ ինկած էին, ոմանք
ալ արդէն իրենց ունեցած լեզ-
ւով խօսել կուգէին: Այս վեր-
ջին կարգին իրավարարները
լրագրոյ հիմնադիր բարեխա-
տակ անձը, որ եթէ արեւմտեան
որեւէ ժողովուրդի մը վերաբե-
րէր՝ գուցէ գերազմանին վրայ
յիշատակարան մը կանգնուած ըլ-
լար հիմա, ոչ իր արագային նշա-
նաւոր բարեբար կամ նշանաւոր
հեղինակ՝ այլ իր արագ մէջ
գոյութիւն չունեցող օգտակար և
մեծ բան մը հիմնադրող, իբր
մարդ մը՝ որ պարբերական լրա-
գրութիւնն հիմնեց հայ ազգին
մէջ: Բայց գոյեմք այս երեսը,
և ոկսինք ուրիշ գլուխ մը կար-
գալու որ մեր այս տողերը գրե-
լուն բուն պատճառն է:

ամեն օգտակար բաներ, որոց
մէջ առաջինը կրնայ համարուիլ
«Արապիկ» Արարատեանն է հիմ-
նադրութիւնը: Մեզու ծագե-
ցաւ, և ի վերջի հայոց յառա-
ջագիտութեան արեւն ընդ հուպ
ցուլ սկսաւ, այնպէս որ ամեն
կողմէ կրնային մարդեր անոր պա-
ծառութիւնը (այնքան լուսաւա-
ճանչ էր ահա) վստահի առի-
կան ծանկատանէն եւրոպական
ճանկատան, եւրոպայէն Ռու-
սաստան և Եգիպտոսէն Հընդ-
կաստան ամեն Հայ կամ կը կար-
գար, կամ կը տեսներ և կամ
կը լսէր «Արարատեան» Արապիկն,
որու մէջ յաջորդաբար ի ըստ
կողմային ի վերջի ուսումնասե-
րներուն, ուսումնականներուն, գե-
րաւորներուն և զրադէականներուն
թէ՛ արձակ և թէ՛ աղաղակաւ
երկերն ու երգերը: Գամ քան
զգամ, բայց ահա համբաւն ալ
սկսած էր սպառնալ ի վերջի հա-
յոց վրայ ծանրանալու, թէ եւ
տակաւն իւր սպառնալիքն ի
գործ դրած չէր կատարելագե-
ւորելու որ երեսուն չեան «Ա-
րարատեան» մարդը՝ որ չի կած
է, «Հաւերժագար» որ կա-
րիւրսի քաղաքը փախած է,
«Իրաւունք» որ անիրաւութեան
զոհ գացած է, «Միութիւն» որ
լուծուած է, «Գործիք» որ
չորցած է, «Արեւելեան Մամուլ»
և վերջական թարգմանութիւնը
որք շարունակ կ'ապրին կամ կը
շարունակեն ապրիլ:

Ձեռնարկը այս տեղ յիշել
փակագծի մէջ, որ այս յիշանող,
փախող, զոհ գացող, լուծուող,
և մանաւանդ չորցող և ապրող
լրագիրք տուած են մեզ այն
հանրածանօթ, հոգեւոր, մեծի-
մաստ և իմաստուն հանճարներն
ու իմաստունները՝ որք. . . գաղ-
ղիներն խօսքերը հայրենի փո-
խադրած են: Հոս ահա պայծա-
ռափայլ կը շողայ նոցա հան-
ճարն ու մեծ իմաստունութիւնը, բա-
ւեր՝ որ միշտ իրադրիկ եղած
են մեր գրիչներուն, ինչպէս փե-
տուրը կատարի ծագերուն:

Ասոնց կըստաւոր ահա մեծա-
բերի համբաւը, գալ ծանրանա-
լու համար երբեք-եք-եք մեծա-
փառ և լուսափառ (Ե՛նչ) գա-
ւառ այն Հայոց վրայ, թէպէտեւ
Մեզուի հիմնադրութեան ատեն
սկսած էր գալու պատրաստու-
թիւններ տեսնել: Ինչո՞ւ ուրեմն
չը համարձակինք ըստիլ, թէ համ-
բաւին գալստեան սկզբնապատ-
ճառ կամ շարժառիթ էր Մեզու,
հայ լրագրաց նահապետն՝ որ
Արապիկն էր իրաւունքը չափ
երջանիկ չէ եղած: Այսու ամե-
նային չենք սխալիլ երբ ըսենք
թէ, Մեզու-Մարտիրոս բացար-
ձակ իրաւունք ունի համբաւին
վրայ, հակառակը պիտի լի-
կուգին թիւ ըսեն, ուրաջուն
ազատչորհութիւն է այս պարտ-

գային մէջ: Սակայն և այնպէս
կան շատ թէ՛ արեւմտեան և թէ՛ արեւ-
մտեան մարդիկ՝ որք ոչ
միայն կուրանան դայս, այլ ու-
նիկ առաջ երթալով Մեզուի
գոյութիւնը, գոնէ վերական-
գանութիւնն աւելորդ և նոյն իսկ
փաստակար կը դատեն շատ մը
տեսակետներով զոր իրենք լաւ
գիտեն, ինչպէս որ մենք ալ լաւ
գիտենք: Կան շատ մարդիկ ալ
որք, հակառակ այդ դատողու-
թեան, համոզուած ըլլալով ի-
րաւամբ, թէ ամեն ատեն և ա-
մեն պարագայի մէջ թէ՛ ընտիր
և թէ՛ անընտիր, թէ՛ լաւատես
և թէ՛ յոռետես, թէ՛ գեր և
թէ՛ դժժ խօսող լրագիրներ հա-
կաւոր են մեզի համար, կը պն-
դեն թէ, Մեզուի վերականգնա-
նութիւնն ոչ միայն օգտակար է,
հապա նաեւ մեծ ամօթ և նա-
խախնիք մ'է, կրնն, ի վերջի
հայ հասարակութեան, (ամենք
աւելի առաջ երթալով կըսեն,
բոլոր հայ ժողովուրդեան) որ ա-
ռաջին անգամ ազգային մամուլ
չէր ունենում: Այսինքն, «Արա-
պիկ» նոր դարագրութիւն մը
բացող առաջին լրագիրը չը քա-
ղաքէր բարոյապաշտ և ներթա-
պաշտ:

Կարծողներ կան թէ, այժմ
Մեզու տուր և առ մը չունի իդ-
միր համբաւը ինքզինքն մէջ,
քանի որ ի վերջի մեծիմաստ և
մեծահանճար գրագէտներու ա-
մենափառաւոր և հաստատուն
գործերով՝ համբաւն արդէն չի-
նած և լրացուցած է իւր. . .
բոյնը: Սակայն մեծապէս կը օը-
խալին այդպէս մտածող պարո-
նայք, փան զի համարը բոցի
կը նմանի և տակաւ կը նուաղի,
կը նուաղի: Եթէ մէկ կողմէն ներթ
չը տրուի ի ճարակ, ուստի ան-
հետեւեան և մոռացութեան
ստուերը կը հասնի եթէ համա-
ւին միշտ համապատասխանող
գրական շարժումը չը համապա-
տասխանէ: «Արապիկ» նախ ինք
հրաւիրեց համբաւն՝ որ մեր զին
գայ, ուստի ինք կը պարտաւորի
մեր մէջ պահել զայն շարունակ
և լաւ մտնող տալ անոր, և այդ
պարտաւորութիւնը կարենալ կա-
տարելու համար, կը պարտաւորի
կենդանի մնալ, զորանալ և այդ
սպառնացող մոռացութեան ըստ-
ւերն արգիլել, ինչպէս որ ահա-
գին ստեղծ մը զինեալ հրեշ-
տակը կ'արգիլէր մեր նախաձեռ-
նաց գրական մտքը:

Իսկ, եթէ լուր խօսինք և
հարցունենք իրարու թէ, ո՞ր
կը կայանայ գրական և մանա-
ւանդ յամենայնի յառաջդիմու-
թիւնը, ամենուս ալ միտքէն սա-
պիտի անցնի թէ՛ «Երանայի»
հիմնադիր յառաջդիմութիւնը կը-
կայանայ լրագրութեան մէջ: Այսու ստու-
գիւթիւնն անվիճելի է, և անգի-
գութիւնն անվիճելի է, և անգի-

նիտ մը գոհաց է՝ ամեն մարդ-
կաւունք ունի ունեցող լինե-
լու հանդարտ և լուսկաց. եթէ
գոհակ է՝ նոյնին մէջ տեղի
ունեցած վիճաբանութիւններ և
որոշումներ գաղտնի կը կատար-
ւին և գաղտնի կը մնան գէթ
առ ժամանակ մը, այսու ամե-
նային թէ՛ գոհաց և թէ՛ դը-
ռքնակ նիստեր կանխաւ կը ծա-
նուցուն հասարակութեան որ
և իցէ միջոցաւ մը. բայց երբ
նիստ մը որ դռնիկէն չէ այլ սա-
կայն անոր գումարման օրը և
ժամը կանխաւ չը ծանուցուի,
երբ այդ օրը և ժամը անայտ
պահելու ջանքեր կը լինին կար-
ծես, երբ մի քանի ունեցողի-
ներու ներկայութեան լուրը կամ
կանխաւ գումարման օրը և
ժամը կանխաւ չը ծանուցուի տե-
ղի կուտան՝ այդ նիստը ոչ գը-
ռքնաց կարելի է ըստիլ, ոչ ալ
գոհակ, այլ պարզապէս գաղտ-
նի նիստ, ինչպէս երբեմն կը-
գումարէին Առաքեալները իրենց
տիրոջ յարութեան վերջը:

Երբ այս կերպ կրնայ վե-
րաբերել, պարզապէս չի կրնա
թիւ որ պիտի կատարուի կամ
կատարուեցաւ. որոշ չգիտցողի
այս կէտ ըստ որում պատկառե-
լի ժողով սովորութիւն չունի իւր
նիստեր կանխաւ ծանուցանելու
հարկին ինչպէս որ օրէն է. ուս-
տի մի եւ նոյն օրը թէ եւ մի քա-
նի ունեցողները գացած են ա-
ռաջնորդարան և ստուգած են
որ ժողով չէ գումարուած, սա-
կայն յայտնի չէ թէ՛ ի վերջոյ
տեղի ունեցած է միեւնոյն նիս-
տը թէ ոչ:

Մեր մէջ ստեղծ բողոքներ կը-
լուին ժողովուրդեան անտարբե-
րութեան, պարտադանցութեան
և այլն ի նկատմամբ, սակայն այդ
անտարբերութեան, այդ պար-
տադանցութեան բուն իսկ պատ-
ճառ գիտելի է որ մեր պաշտօն-
եաներն են: Արդարեւ երբ պաշ-
տօնայ մը իւր բնորոշին քուէն
կ'առնու, երբ անոր ազգային
տուրքը կը գանձէ՝ և ոչ իւր ըն-
թացքին մասին բացատրութիւն
մը կուտայ, ոչ իւր հաւաքած
գումարներուն հաշիւը կը հրա-
տարակէ և ի վերջոյ ոչ նորա
բողոքներուն ու դժգոհութիւնն
ներուն ակնալ կը գնէ, այլ հեղ-
նական շարադէտ փայտով մը
իւր աթոռին վրայ կը խրոխտայ
վեճութեամբ՝ բնականաբար նա
ևս քամահարական անտարբերու-
թեամբ կը դիտէ ազգ. գործեր:
ոչ իւր ուշ կընձայէ անոնց, ոչ
միտքը կը յոգնեցնէ, ոչ ալ քը-
սակը կը բանայ: Հոս ուր որ հա-
մարտուութեան օրէնքը չգոր-
ծադրուի՝ երբեք այս բնական
լինելու պայտօնային իրենց
յարգը, նոյնպէս և պաշտօններ
իրենց կարեւորութիւնը հետզհե-

Ամեն շաբաթ իրիկուն Իգլիբեյն կը մեկնէ արտասովոր կա-
տարութիւն մը (Թըռէն Էլըֆըա) ժաման 8 1/2-ին, իսկ Պուրնապատին
ամեն Գին և Պարզ տոմարակազ գինն է Ա. կարգը 4 ու կէս, Բ. կարգ-
ը 4, Գ. կարգը 2 դահեկան և երկուսն է դառնալու տոմարները մէկ
ը միայն կ'անցնին և Ամեն ամառաշունք բաժանութեան ամսամա-
սըզգին, տարեկան գինն է Ա. կարգը 12, վեցամսեայ 6 և եռամս-
եայ 3 ու կէս տիկն ամսամսայ, Բ. կարգին գինն է տարեկան 8,
վեցամսայ 5 և եռամսեայ 3 ոսկի:

Պէտք է երեք ամսուն քաժանորդագրութեան համար, տրուած
տոմարները կրնան ամբողջ տարուան համար անցնիլ, եթէ արդէն
ծարուած և ամբողջ տարուան դնոյն մէջ տարբերող գինը վճարուի:
Իրիկուն և հաջորդականորէ համար Գ. կարգի տոմարակազ գինն
է յարկ տոմար 1 դահեկան, երկուսն է դառնալ 1 ու կէս:

